

Валігура Володимир Андрійович
*к.е.н., провідний науковий співробітник НДФІ,
ДННУ «Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна*

ПАРАДИГМА ГЛОБАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Податкове регулювання уже давно вийшло за межі юрисдикцій окремих держав. Зростання міжнародного переміщення товарів, капіталів та робочої сили зумовлювало усунення бар'єрів на цьому шляху, якими часто виступали податки. Разом із цим, вільний рух факторів виробництва став передумовою міжнародної податкової конкуренції та появи юрисдикцій з низьким рівнем оподаткування. В таких умовах виникла потреба застосування інструментів податкового регулювання на міжнародному рівні.

Інституційною базою глобального податкового регулювання стали міжнародні організації та міждержавні об'єднання, а втілення його на практиці реалізовується через нормативні документи цих інституцій. Нині провідна роль у такому регулюванні належить Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Європейському Союзу (ЄС) в особі його інституцій, Світовій організації торгівлі (СОТ) та Організації Об'єднаних Націй (ООН). ОЕСР насамперед приймає податкові ініціативи, які починають поширюватися у глобальному розумінні і стають частинами податкових політик більшості країн світу. Так, основними ініціативами ОЕСР є План дій BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) [1], який забезпечує протидію агресивному податковому плануванню транснаціональних корпорацій; Глобальний мінімальний податок – угода про введення мінімального корпоративного податку у розмірі 15% [2] та Автоматичний обмін інформацією (CRS – Common Reporting Standard) з метою протидії ухиленню від сплати податків.

ЄС взяв на себе роль гармонізації оподаткування на європейському континенті. Гармонізація податків на рівні ЄС розпочалася із узгодження справляння ПДВ і специфічних акцизів на рівні Співтовариства. Однак тенденції останніх років засвідчують поширення цього процесу у сферу прямого оподаткування. Так, крім глобального мінімального оподаткування компаній, яке імplementоване на рівні ЄС, прийнято законодавчі норми щодо боротьби з неправомірним використанням підставних організацій для цілей оподаткування (пропозиція Unshell). Разом із цим ініціюється прийняття нової законодавчої бази для корпоративного оподаткування в ЄС (BEFIT); надбавки на зменшення дисбалансу між борговим та власним капіталом (DEBRA); директиви про швидке та безпечне звільнення від сплати надлишкових податків у джерела виплати (ініціатива FASTER); системи оподаткування головного офісу для малих і середніх підприємств (HOT); активно відбувається гармонізація трансфертного ціноутворення в ЄС.

СОТ здійснює тарифне і нетарифне регулювання міждержавного

переміщення товарів і послуг. Хоча ця організація не займається глобальним податковим регулюванням напряму, проте її правила щодо мит, субсидій та електронної комерції мають значний вплив на податкові режими різних країн.

Роль ООН у глобальному податковому регулюванні проявляється через прийняття Типової конвенції ООН про уникнення подвійного оподаткування [4]. Ця конвенція більшою мірою відстоює права країни призначення, тому країни, що розвиваються, зазвичай більше покладаються на неї, ніж на Типову конвенцію ОЕСР про оподаткування доходів і капіталу. Отже податкові стандарти ООН в основному використовують країни, що розвиваються.

Зважаючи на зазначене, можна стверджувати, що податковий суверенітет нині обмежується нормами та стандартами податкового регулювання на міжнародному рівні. Тому, сучасний період розвитку податків і оподаткування характеризується домінуванням парадигми глобального податкового регулювання. Т. Кун визначив парадигму як «сукупність теоретичних, методологічних та інституційних основ, які приймаються науковою спільнотою в певний історичний період» [5]. Вважаємо, що глобальне податкове регулювання, яке домінує нині у податковому просторі цілком справедливо можна називати спеціальною парадигмою, яка становить теоретичну основу податкової науки сучасності та активно втілюється на практиці. Теоретичні основи цієї парадигми базовані на необхідності збереження функціональної ролі податків, яка без застосування глобального податкового регулювання може втратитись. Це пов'язано з поширенням практики агресивного податкового планування, ухилення та уникнення сплати податків й неможливістю національних податкових систем і політик протидіяти цим явищам. Методологічні основи розроблені відповідно до потреб практики й постійно удосконалюються, а інституційний базис включає діяльність описаних вище міжнародних організацій та міждержавних об'єднань і втілюється у прийнятті нормативних документів.

В результаті активної євроінтеграції, Україна великою мірою задіяна у процесах міжнародного податкового регулювання. Поширення міжнародних норм оподаткування на ведення податкової політики України відбувається як через необхідність адаптації податкового законодавства до умов ЄС, так і через дотримання зобов'язань, які виникають під час залучення міжнародної фінансової допомоги в умовах війни. Зважаючи на зазначене, податкова політика України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення має базуватися на засадах парадигми глобального податкового регулювання з максимальним збереженням податкового суверенітету.

Список використаних джерел:

1. *Base erosion and profit shifting (BEPS)*. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html>
2. *Global Minimum Tax*. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/global-minimum-tax.html>
3. *Common Reporting Standard (CRS)*. URL: <https://web-archive.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/>
4. *UN Model Convention*. URL: <https://financing.desa.un.org/un-model-convention>
5. Kuhn T. *The Structure of Scientific Revolutions*. University of Chicago Press, 1962. 210 p.